

ÅRSMELDING 2023

ORGANISERING OG FINANSIERING

Senter for yrkesfag og opplæring i arbeidslivet (SYA) har et viktig og krevende samfunnsoppdrag; å utvikle og styrke fagopplæringen i skole og lærebedrifter gjennom å legge til rette for gode lærevilkår for lærlinger og elever. Det å lykkes i skole og arbeidsliv er inngangsporten for de fleste for veien til yrkesaktivitet. I dag er det vanskelig å få fast arbeid uten formell utdanning, noe som understreker betydningen av en god yrkesopplæring.

Aktivitetene i SYA finansieres i hovedsak gjennom tre kilder:

- Bevilgning over statsbudsjettet
- Bevilgning fra fylkeskommunen
- Betaling fra samarbeidspartnere

Totalt sett utgjør dette i overkant av 5 millioner kroner i 2023. SYA vil neste år arbeide aktivt for å øke finansieringa gjennom bidrag fra både offentlig og privat sektor. Midlene går hovedsakelig til frikjøp av vitenskapelig personell til å bistå skoler, lærebedrifter og opplæringskontor i arbeidet med å videreutvikle og forbedre fagopplæringen. En del av midlene går også direkte til frikjøp av lærere i videregående skoler knyttet til prosjektene som er tildelt skolene i forbindelse med utvikling av undervisningsopplegg og undervisningsmateriell for å styrke kvaliteten i fagopplæringen.

SYA er en del av Universitetet i Agder og organisatorisk plassert under fakultetet for pedagogikk og humaniora og er en del av institutt for pedagogikk. Senteret har ingen fast ansatte og aktivitetene er prosjektbasert. Vitenskapelig ansatte ved universitetet engasjeres ved behov.

SYA har de siste tre årene arbeidet med å gi støtte til innføring av nye læreplaner i videregående opplæring. I 2021 kom det nye læreplaner for vg1 og aktivitetene i SYA var derfor retta mot å gi støtte til skolenes arbeid med innføringen av nye læreplaner. I 2022 kom det nye læreplaner for vg2 med tilhørende støtte retta mot både skoler og lærebedrifter. I 2023 kom læreplaner for vg3 og derfor er aktivitetene i 2023 i SYA hovedsakelig retta mot instruktører og faglig ledere i lærebedrifter samt opplæringskontorer.

INSTRUKTØR- OPPLÆRING

GE HEALTHCARE, ELKEM OG UMOE

SYA har hatt seks samlinger fordelt på to perioder med de tre lærebedriftene. I 2023 videreførte vi samarbeidet og hadde tre nye samlinger med faglig ledere og instruktører fra de tre lærebedriftene. Tematisk har samlingene handlet om: «ungdom og psykisk helse», «hvordan gjennomføre vurdering i praksis» og «instruktøren og rollen som instruktør». Samarbeidet fortsetter inn i 2024 med mål om å arrangere en fagdag for instruktører og faglig ledere fra de tre bedriftene. Til sammen har omkring 50 instruktører og faglig ledere deltatt i utviklingsprogrammet som har gått over tre kursdager i to perioder.

I forlengelsen av disse instruktørkursene har vi som ambisjon å utvikle en kursrekke med tre dagssamlinger for instruktører og faglig ledere, men avventer videre beskjed fra Avdeling for fagopplæring.

STN+ (SØRLANDETS TEKNOLOGINETTVERK)

STN+ er et medlemseid, tverrfaglig nettverk som skal styrke og utvikle virksomheter i østre Agder gjennom kompetanseheving, kunnskapsdeling og samhandling med myndigheter, forskningsmiljøer og markedsaktører. Teknologinettverket består av 16 medlemsbedrifter med til sammen ca. 850 ansatte som omsetter for ca. 2,1 milliarder. Medlemsbedriftene har i dag ca. 30 lærlinger og har ambisjoner om å øke dette antallet til ca. 90 lærlinger de neste årene. For å bistå i dette arbeidet har STN+ engasjert SYA for å gjøre bedriftene i bedre stand til å både ta imot og holde på lærlinger/lærekandidater. SYA har derfor gjennomført seks fysiske og en digital samling med instruktører og bedriftsledere. Tema for samlingene har basert seg på de samme temaene som med de tre lærebedriftene fra prosessindustrien, men med tilpasning til lokale forhold.

Bilde fra STN+ samling

SYA har i samarbeid med STN+ arrangert to samlinger (vår og høst) for rådgivere i ungdomsskolen, rådgivere i videregående skole, næringssjefer, bedriftsledere, opplæringskontor og noen representanter fra politiske partier. Tematikken for samlingene handlet om «hvordan sikre og øke rekruttering til yrkesfag» og «hvordan påvirke henholdsvis jenter og gutter til å ta utradisjonelle yrkesvalg». Felles for disse er å sikre stabil bosetting og dermed også rekruttering av arbeidskraft til lokalt næringsliv.

STN+ har valgt å gå videre med å videreutvikle egne instruktører i medlemsbedriften IMS med å gi instruktørene deres oppfølging av hvordan instruksjonen gjennomføres i praksis på den enkeltes arbeidsplass. SYA samarbeider med IMS, der vi hadde en samling med fokus på å følge opp lærlinger, samarbeidet ble videreført til 2024 der vi skal jobbe med en pilot der SYA deltar i produksjonen og følge opp instruktører og det praktiske arbeidet med lærlinger.

INSTRUKTØR- OPPLÆRING

ARNE OLAV LUND AS (AOL)

AOL tok kontakt med oss i SYA for å forberede organisasjonen til å ta imot et større antall lærlinger, enn bedriften har tatt imot tidligere. I den anledning har vi gjennomført tre halvdagssamlinger med instruktører og faglig leder fra AOL. Tema for samlinger har f.eks. vært «ungdom og ungdomsperspektivet», «arbeidet videre som instruktør» og «Første møte med lærlingen til arbeidet videre som instruktør». Totalt har 15 deltakere gjennomført opplegget ved tre samlinger. I hver mellomperiode av samlingene har deltakerne fått praktiske og konkrete oppgaver rettet mot arbeidet deres som instruktør.

«AOL tar inn et økende antall lærlinger og vi har ambisjoner om å fortsette å utvikle oss som lærebedrift til det beste for oss selv, bransjen vi er en del av og ikke minst lærlingene som representerer fremtiden for bransjen vår!».

KARRIERE AGDER

SYA har blitt invitert av Karriere Agder i Listerregionen til å bistå i arbeidet med å utvikle et utviklingsprogram for instruktører og faglig ledere i den vestre delen av fylket. Regionen har hatt betydelig utfordringer siste året med permitteringer og oppsigelser i lokale industribedrifter. Desto viktigere er det å legge til rette for gode opplæringsforhold for lærlinger og lære kandidater i de resterende bedriftene for å sikre fremtidig arbeidskraft og fagkompetanse. Arbeidet startet med en samling for fem bedrifter med ca. 20 deltakere i 2023 og fortsetter med to nye samlinger i 2024. Prosjektet trekker veksler på det som har vært i de øvrige instruktørprogrammene (STN+, UMOE, GE Healthcare og Elkem).

TO-SPRÅKLIG:

SYA har i samarbeid med opplæringskontoret i Setesdal, EBA og Agder fylkeskommune utviklet et utviklingsprogram for instruktør og faglig ledere rettet mot utfordringer knyttet til to-språklig elever og lærlinger. Sammen med institutt for fremmedspråk og oversetting har SYA utviklet et program for instruktører og faglig ledere. Utviklingsarbeidet startet i 2022, men programmet har blitt gjennomført i form av tre dagssamlinger i 2023. Tema for samlingene har vært: «å lære et nytt språk», «flertydighet» og «språklig utfordringer i ditt fagfelt». Totalt har ca. 25 faglig ledere og instruktører deltatt på samlingene. Instruktørene kommer fra følgende sektorer: helse- og omsorg, bygg- og anlegg og friserer.

OPPLÆRINGSKONTORET FOR OFFENTLIG SEKTOR (OKOS):

SYA har hatt fire dagssamlinger med instruktører og faglig ledere fra ulike lærebedrifter i offentlig sektor. Tema for tre av samlingene var knyttet til vurdering for læring. Den fjerde samlingen var knyttet til veiledning av lærlinger.

OPPLÆRINGSKONTORET FOR FRISØRFAG:

SYA har i samarbeid med opplæringskontoret for friserfag hatt innlegg om bedriftskultur og lærlinger. Det deltok ca. 45 instruktører, faglig ledere og programfaglærer fra vgs. på samlingen.

PROSJEKTER I SKOLER

«ARBEIDE SYSTEMATISK FOR Å UTJEVNE KJØNNSFORSKJELLENE I REKRUTTERINGEN TIL DE ULIKE LÆREFAGENE»:

LILLESAND U.SKOLE, LILLESAND VGS.,
TANGVALL U.SKOLE, SØGNE VGS.

I samarbeid med avdeling for Fagopplæring i fylkeskommunen har SYA iverksatt et prosjekt som skal gi ungdomsskoleelever innsikt i og erfaring med ulike yrkesfaglige studieprogram i den videregående skolen på Agder. Ambisjonen med prosjektet er å tilby utplassering i ungdomsskolens arbeidslivsfag ut til videregående skoler, i så mange ulike utdanningsprogrammer som de samarbeidende videregående skolene kan tilby. I løpet av et skoleår vil dermed ungdomsskoleelevene få erfaring med, og opplevelse av flere ulike utdanningsprogram innenfor yrkesfagene gjennom å flytte arbeidslivsfaget i ungdomsskolene ut i de videregående skolene og ut i bedrifter. Vi har startet prosjektet med to ulike ungdomsskoler og to videregående skoler – Lillesand ungdomsskole og Lillesand videregående skole, Søgne videregående skole og Tangvall ungdomsskole. Dette utgjør ca. 80 elever i arbeidslivsfag. Prosjektet fortsetter inn i 2024, og det planlegges at nok en videregående skole og en ungdomsskole skal delta i prosjektet.

KJØLEMONTØRFAGET

KVADRATUREN VGS.

SYA har frikjøpt en programfaglærer i kjølemontørfaget for å utvikle undervisningsmateriell og undervisningsopplegg til de deler av faget som krever spesiell visualisering. I dette prosjektet var det noen heldige bachelorstudenter som fikk være med i utviklingsarbeidet og skrevet en rapport om dette. Prosjektet vil avsluttes våren 2024.

PRAKTISK UNGDOMSSKOLE

SKARPENGLAND UNGDOMSSKOLE

Skarpengland ungdomsskole tok kontakt med SYA for å utvikle en mer praktisk orientert ungdomsskole i samarbeid med en lokal videregående skole og lokalt næringsliv. Skolen opplever at over 70% av elevene velger yrkesfaglig studieretning og at man derfor ønsket en sterkere praktisk orientering av opplæringen i ungdomsskolen.

PRAKSISORIENTERT HELSE- OG OPPVEKSTFAG

SAM EYDE VGS., TVEDESTRAND VGS.
OG EILERT SUNDT VGS.

De tre videregående skolene samarbeidet i 2021 om å utvikle et nytt og mer praksisnært undervisningsopplegg i tilknytning til de nye læreplanene. Høsten 2022 arbeidet vi med å dokumentere prosjektets mulige effekt og i 2023 har prosjektskolene planlagt formidling og videreutvikling av prosjektet med flere videregående skoler i Agder som har helse- og oppvekstfag. I tillegg arrangerte avdelingslederne en dagssamling for lærere på helse- og oppvekstfag på de tre videregående skolene om kjerneelementer og kjennetegn på kompetanse. Her hadde SYA det faglige ansvaret. Vi gleder oss til videreutvikling og formidling av prosjektet i 2024!

SMARTHUSTEKNOLOGI

RISØR VGS.

Smarthus-prosjektet startet i 2022 og fortsatte inn i 2023. Målet med prosjektet er å utvikle et smarthus leilighet og det er et samarbeid mellom fellesfaglærere og programfaglærer innenfor matematikk og elektrofag. SYA har inngått et tre-årig økonomisk og forskningsbasert samarbeid med Risør videregående skole i forbindelse med å utvikle smarthusteknologi.

INTERNT SAMARBEIDUTVIKLING

SØGNE VGS.

SYA har i perioden 2022 – 2023 på forespørsel fra Søgne vgs. hatt et prosjekt hvor formålet har vært å utvikle pedagogiske verktøy for den kommunikative samhandlingen mellom skolens ledelse og lærerkollegiet. Skolen har vært gjenstand for en substansiell utvidelse, hvor elevantallet har gått fra 60 til 600 elever. Parallelt med dette har også lærerstab og ledelse vært utvidet. Søgne vgs. ønsket i lys av dette å legge til rette for et best mulig internt samarbeid. En survey ble distribuert til skolens lærere i starten av prosjektet, og en påfølgende workshop med utgangspunkt i dette ble gjennomført. En samlet ledelse og lærerkollegiet deltok på denne.

DIVERSE PROSJEKTER

ERASMUS+

SYA har i 2023 arbeidet med å sikre en selvstendig akkreditering innenfor Erasmus+ programmet i EU på nivå 2 (dvs. utvekslingsprogram som innbefatter videregående opplæring). I søknaden vår argumenterer SYA særlig for utveksling av elever i yrkesfaglige studieprogram, og for lærlinger i fagopplæring i bedrift. I skrivende stund har vi fått beskjed om at vi har fått en selvstendig akkreditering innenfor Erasmus+ programmet!

I tillegg har SYA samarbeidet med HK-DIR om formidling av muligheten til å få til utveksling av lærlinger, instruktører og lærere (mobiliteter) til relevante opplæringsinstitusjoner innenfor EU.

DIGITAL KOMPETANSE I TEKNOLOGIFAGENE

VIKEN FYLKESKOMMUNE

I samarbeid med Viken fylkeskommune har vi arbeidet med å kartlegge behovet for digital kompetanse i teknologifagene. Viken fylkeskommune har gjennomført omfattende kartlegginger blant aktuelle lærebedrifter for å dokumentere hvilken digital kompetanse som etterspørres. Det er blitt samlet inn en betydelig mengde data som indikerer hvilke kompetansefelt som er mest relevante. De foreløpige resultatene av dette ble presentert i møte med representanter fra NHO, Norsk industri og UDIR i desember 2023.

SAMARBEIDSFORUM DEKOMP-Y

I forbindelse med innføring av ny læreplan har Utdanningsdirektoratet bevilget midler til desentralisert Kompetanseutvikling. Det er avsatt spesifikke midler til yrkesfag arbeidet såkalte det så kalte det Dekomp -y midler som fordeles fylkesvis. Det er opprettet et Samarbeids utvalget som består av følgende parter: partene i arbeidslivet LO og NHO, Utdanningsforbundet, representanter for skolelederne og representanter fra Agder. SYA har vært presentert inn i utvalget helt fra starten i 2019 og fem til dags dato.

SAMARBEID MED NORCE OG PROSJEKTET «FLERE I ARBEID»

SYA har vært invitert som samarbeidspartner i kommunens prosjekt og samarbeidet fortsetter i 2024.

KONFERANSER

SYA har deltatt på og hatt representanter på konferanser som BETT, Didacta og BAU.

VEST-AGDER-MUSEET OG TANGEN VGS

Vest-Agder-museet og Tangen vgs har et godt samarbeid, der elevene i Vg2 tømmer fikk opplæring og praksis innen tradisjonshåndverk og bygningsvern på Vest-Agder-museet. SYA fikk være en del av dette prosjektet, og elevene besvarte spørreskjemaer med den hensikt å undersøke elevenes interesse og kunnskap om tradisjonshåndverk og bygningsvern. Elevene besvarte spørreundersøkelser både før, underveis og etter opplæringen, for å undersøke utvekslingen og tilbakemelding. Elevene kom med positive tilbakemeldinger!

Det ble også gjennomført to spørreundersøkelser. En til bedrifter for å kartlegge hva slags marked og kompetanse som finnes i bygningsbransjen og tilstøtende virksomheter i Agder i tradisjonshåndverk/restaureringsarbeid og det «grønne skiftet». Samt en til videregående skoler for å kartlegge kompetansen som finnes om tradisjonshåndverk og «det grønne skiftet» på VG2 TM i videregående skoler i Agder.

TUNGBILSATSNING

Transportnæringen har etterspurt en forenkla trafikkklærerutdanning for tunge kjøretøy for å øke utdanningskapasiteten. Bransjen forventer et økt behov for ca. 10 000 sjåfører for tunge kjøretøyer per år de neste ti årene. Per i dag er det kun Universitet i Nord avdeling Stjørdal som tilbyr slik utdanning. Eksisterende tilbud kan ikke dekke fremtidig etterspørsel. Derfor tok SYA et initiativ for å vurdere muligheten for å etablere en slik utdanning ved Universitetet i Agder. SYA har samarbeidet med Sam Eyde vgs, Lastebileierforbundet og Hønefoss vgs om en slik etablering. Arbeidet har stoppet opp grunnet manglende finansiering fra statens side.

FORSKNING/ FORMIDLING

SYA har presentert og deltatt i en statlig oppnevnt ekspertgruppe som hadde til oppgave å utrede, organisering og opprigging av et fremtidig «Nasjonalt senter for yrkesfag».

Formidlingen av senterets kompetanse og aktiviteter har i hovedsak vært i form av fysiske møter der vi har presentert senterets arbeidsfelt. I 2023 har vært i mindre grad viet til faglig rapporter og egeninitiert forskning.

MASTERSTUDENTER

To masterstudenter er kobla på oss i SYA og skal skrive masteroppgaver som omhandler yrkesfaglig opplæring. Kontakten med studentene startet i slutten av 2023 og oppgaven utarbeides i 2024. Vi er spente på oppgavene!

Elevene får prøve seg på flere yrker

47 ungdomsskoleelever tester forskjellige yrker på Lillesand VGS, to ganger i uka i 20 uker.

– Husk at det er du som er sjefen over verktøyet, gjentar Simon Heidenreich. Han er lærer på Bygg- og anleggsteknikk på Lillesand videregående skole.

En gjeng med niendeklassinger fra Lillesand ungdomsskole (LUS) er på besøk på låven for å teste byggfag.

Agder fylkeskommune har gjennom tildelte midler bedt SYA om å arbeide systematisk for å utjevne kjønnsforskjeller i rekrutteringen til de ulike lærefagene. Målet er altså å bidra til at jenter og gutter ønsker å gjøre utradisjonelle yrkesvalg.

– De vil undersøke om for eksempel flere gutter søker helsefag hvis de kjenner bedre til studieretningen. Eller om flere jenter søker byggfag, sier Tveit.

STYRING OG KONTROLL

Økonomien i senteret styres i nært samarbeid med økonomiavdelingen på fakultetet. SYA lager budsjetter og prognoser for aktiviteter som følges opp jevnlig av fakultetets økonomiavdeling. For å sikre innsikt og transparens i aktivitetene til SYA er det etablert en referansegruppe. Referansegruppa består følgende:

- Fylkets utdanningsdirektør
- Instituttleder på institutt for pedagogikk
- Representanter fra pratene i arbeidslivet (NHO og LO)
- En representant fra Utdanningsforbundet
- To rektorer fra videregående skoler
- Ledelsen i SYA

Referansegruppa møtes inntil to ganger per semester. Under pandemien har referansegruppe vært lagt på is, men i samråd med utdanningsdirektøren i fylket har UiA bestemt at referansegruppa skal revitaliseres i 2024.

VEIEN VIDERE

I 2024 forventer vi videre aktiviteter knyttet til opplæring av instruktører og faglig ledere, samt økt aktivitet knyttet til videregående skoler. I tillegg kan vi forvente betydelig økning i aktiviteter knyttet til Erasmus+ programmet nå når SYA har fått selvstendig akkreditering. I tillegg ønsker vi å arbeide med å få en enda sterkere yrkesfaglig forankring blant annet gjennom å engasjere eksterne fagpersoner til arbeid i SYA. I den grad aktiviteter er selvfinansierende så kan aktiviteten i SYA strekke seg utover fylkesgrensen.

INTERESSERT I Å VIDEREUTVIKLE DEN VIDEREGÅENDE OPPLÆRINGEN?

Ta kontakt med oss, eller kom og besøk oss for
en hyggelig prat på UiA Kristiansand, bygg 32.

Se: www.uia.no/sya

Hans Otto Ringereide
Førstelektor
+47 908 32 513
hans.o.ringereide@uia.no

Mathilde Dahlen Svendsen
Universitetslektor
+47 475 19 765
mathilde.d.svendsen@uia.no

Martine Stavrum Salater
Universitetslektor
+47 412 04 502
martine.s.salater@uia.no

Lene Birgit Vaala
Universitetslektor
+47 455 05 934
lene.b.vaala@uia.no

Norunn Eftestøl Grødeland
Universitetslektor
+47 905 21 197
norunn.e.grodeland@uia.no